

baar voor de opzet van het onderzoek?

De periode in Rotterdam na 1850 behoort tot de tijdvakken met een exuberante hoeveelheid aan belastinggegevens. Ik zal in dit artikel daarom de vele fiscale heffingen uit de tweede helft van de negentiende eeuw nader bezien. Mijn speurtocht heeft tot doel te ontdekken welke belasting (of belastingen) het meest geschikt is (of zijn) voor de reconstructie van de welvaart van de Rotterdammers gedurende deze periode. Daartoe zal ik de belastingen keuren op grond van een aantal criteria van bruikbaarheid, om vervolgens de bezwaren tegen de meest 'nuttige' fiscale heffingen de revue te laten passeren. Tenslotte zal ik proberen door middel van het koppelen van de gegevens van de 'ideale' heffingen een optimale bron te construeren voor het onderzoek naar de welvaart in de tweede helft van de negentiende eeuw. Bij dit alles zal ik van tijd tot tijd gebruik maken van een steekproef uit het bevolkingsregister van Rotterdam, dat begonnen werd in 1880. Reeds eerder toonde ik aan dat deze steekproef een betrouwbaar en representatief beeld geeft van de toenmalige gezinshoofden in de Maasstad.²⁾ Dit is echter voor andere jaren, naar gelang een jaar verder verwijderd was van het oorspronkelijke steekproefjaar, minder of in het geheel niet het geval. Desalniettemin zal ik in dit artikel een aantal keren - bij expliciete vermelding van dit voorbehoud - gedwongen zijn door het gebrek aan andere relevante gegevens, de steekproef naar andere jaren te extrapoleren.

De drie criteria

Historici hanteren voor hun analyses en beschrijvingen van het verleden vaak drie criteria bij de beoordeling van de bruikbaarheid van de diverse belastingbronnen. Bijvoorbeeld is voor hen de precieze weergave van de welvaart van de belastingschuldigen van het grootste belang. Zij bepalen daartoe de mate waarin een belasting de rijkdom van de vroegere betalers weergeeft. Dus achterhalen zij in hoeverre de hoogte van een heffing varieerde met de historische verschillen in rijkdom. Betaalden de welvarenden meer belasting dan de armlastigen, of werd bij een aanslag iedereen over één kam geschoren? In het laatste geval gaf de belasting hooguit informatie over de totale rijkdom van de gemeenschap, maar kan uit haar gegevens niet de historische welvaart worden gedifferentieerd naar de verschillende sociale lagen.

Een tweede criterium bij hun beoordeling vormt het bereik van de heffing. Wanneer velen in een bepaalde tijd een heffing moes-